

Seto kultuurist. Kultuurisündmuisi kõrraldaminõ. Mis om seto kultuur?

Seto leelo, seto rõiva, seto kiil, seto kombõ, usk, hindä setost pidäminõ - üteldäs seto rahva, ku küssü.

Üteldäs ka muuh rahvih, ku küssü. Viimätse ütles ka viil mano Seto Kuningriigi ni kuninga, kuninganna – koroli, koroleva. Nii kutsva tõösõ rahva Setomaa Ülemsootskat.

Ehk sis tuuperrä - ku inemisõ mõistva seto laula, tandsõ, pillimänge, kandva seto rõivit, mõistva tettä seto käsitüüd ni seto süüke, kõnõlõsõ, kirotasõ, lugõva seto keeleh, täütvä seto kombit, tiidvä ni pidävä usukombit ja käävä ka kerkoh, ütles hinnäst setost – sis om seto kultuur eloh.

Ku harota edesi, sis siist nakas pääle õgaüte uma arvusaaminõ, mis om õigõ seto leelo, seto rõiva, seto kiil, seto kombõ, usk, hindä setost pidäminõ. Ja tuu, ku õigõhe vai võlsi seto kultuuriga om.

Kuis perrä kaija ja arvu saiija, mis seto kultuuriga om olnu?

Kuis setodõ ja hüvvi Setomaalasi vaihõl ütist arvusaamist ni kokkolepmist saiija, määne om seto kultuur?

Mitä kiäki saa tettä seto kultuuri hääst?

Mi saa no tuud, mitä inne olõs võimalik - kaija 150 aastakka tagasi. 150 aastakka om nätä kiräh, pildih ja filmilindil, kuis seto leelo, rõiva ja kõik muu omma olnu. Vanast, ku üts põlv kattõ, sis midägi mälehtädi, a aoga kattõ täpseb tiidminõ muistõhävatsõhe ilma. Mi põlv saa nätä, kuis midägi om tõösõst lännü. A kas mi mõista noid muutumisi lukõ? Noist arvu saiija?

Siist mu märgo Seto Kongressilõ.

2018 saa 25 aastakka III Seto Kongressist, 2021 saa 100 aastakka I Seto Kongressist.

Kaemi ja arotami umavahel kõrdapite, mis om seto kultuur; kuis mi tuust õgaüts ja kõik ütteh arvu saa; mitä om tahet I, mitä om tahet III Seto Kongressil; mis om tettü ja mis om tegemäldä.

Lepimi üteh kokko, mitä mi pia seto kultuurist, mis om säääl tähtsä ni mitä kiäki saa tettä ni tege seto kultuuri opmisõst, edesiandmisõst noorilõ ja elojovvulisõna hoitmisõst tulõva 100 aastakka .

Panõmi tähtsämbä asa paprõ pääle õt hindäl olõsi meeled ja silmä iih ni õt 100 aastaka peräst nätäsi, mitä mi mõtli, mitä mi tahtsõ, ni kas mi ka tuud teije, mitä arvsi olõvat tarvilik tettä.

Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo, leelokoori, Leelotarko Kogo, Seto Instituut, Setomaa vald, Seto Kuningriigi kroonikogo, seto nii Petseri poolõ pääl, Siberih ja Eestimaa pääl, seto

organisatsiooni - mitä mi saa eräle ni mitä ütteh tettä **tuujaost, õt seto kultuur eläsi nii kavva ku maailma om.**

A mõtlõmisõst mõnõ arvu:

1998 tekk Võro Instituut uurmisõ Setomaal - Ku kavvas Setomaalõ seto rahvast jakkus. Sääl küsti, kinkõst hinnäst piat.

Rahvas üteli: seto 39 %, eestlane 33%, pigem seto ku eestlane 7%, pigem eestlane ku seto 12 %; nuuri vastusõ a olli sântse: seto 17%, eestläse 62%. 1922 rahvaloendusõ perrä pidi 72 % hinnäst setost.

1998 aastagal kohaliku, seto keeleh kõnõl pidevalt 50% ja vaihtõvahel 23 %; nuurist (18 - 30 iäh) pidevalt kõnõli 13 %, vaihtõvaihõl 47 %.

Rahvast 41 % hinnas seto keelt elojõulisõst, nuurist hinnas keelt elojõulisõst 23 %.

Noid, keä arvisi, õt seto kiilt om vaija eloh hoita, oll 86%, nuurist 64 %.

Noid, keä arvisi, õt om vaija hoita seto kultuuritraditsioonõ, oll 92 %, nuurist 66 %.

Nuuri käest küsti ka, õt minkõst tunnõt är seto. Nuuri arvamisõ olli: kõnõlõs seto keeleh, kand seto rõivit, pidä hinnäst setost, om peri Setomaalt, kotoh om pühäsenukk, käu kerkoh, käu kirmasõh.

Ja ma küsü lõpõtusõst:

- Kinkõ tettä om, õt kõnõldasi õga päiv umavaihõl ja latsi ni latsõlatsiga seto kiilt?
- Kinkõ tettä om, õt kandasi seto rõivit?
- Kinkõ tettä om, õt peetäsi hinnäst setost ja üldäsi tuud ka julgõhe vällä?
- Kinkõ tettä om, õt kotoh olõsi pühäsenukk?
- Kinkõ tettä om, õt käudasi kerkoh?
- Kinkõ tettä om, õt käudasi kirmasõh?

Aijtumma!

Hõrna Aare